Civilisadó na emancipatie van 1863

Papiamentstalig weekblad als opvoeder nieuwe volk

DIRECT NA DE emancipatie kende Curaçao een explosie van opiniebladen. Bestond het eerste letterkundige blad, *The Impulse* (1871-1872), maar viereneenhalve maand, het algemene nieuws- en opinieblad *Civilisadó* hield het viereneenhalf jaar vol, van 1 juli 1871 tot 31 december 1875. Het werd geredigeerd en stond onder directie van Casten David Meyer, die evenals *The Impulse*-redacteur Daniel de Sola de verheffing en opvoeding van het volk nastreefde. Ontwikkeling was na de emancipatie niet meer een prerogatief van een bepaalde kaste, maar noodzaak voor het hele nieuwe en vrije volk. De bladen kwamen sterk overeen, maar *Civilisadó* richtte zich nog meer op het hele volk en wel met name op de niet-blanken in de kolonie, terwijl het zeer kritisch stond tegenover de macht, zowel ten opzichte van het grote buurland Venezuela als binnenlands wegens de 'Affaire Sassen', de ruzie omtrent de PG, die net op dat moment speelde en die (mede) aanleiding was om het blad te beginnen. Er viel in die dagen genoeg te schrijven, zowel over binnen- als buitenlandse politieke aangelegenheden, denk maar aan de regionale problemen in Venezuela en de Europese Frans-Duitse oorlog. Deze bladen waren dan ook naast bronnen van nieuws opiniërend van aard — het begin van de opiniepers in de Antillen.

=door Wim Rutgers=

De redactie hanteerde consequent het Papiamentu, de taal waarin ook heel wat artikelen werden geschreven, vaak voorzien van toelichtende omschrijvingen, als de auteur kennelijk dacht dat een woord niet bekend was. Het blad voerde zo een actieve politiek om het Papiamentu als cultuurtaal te ontwikkelen. Daarnaast kwam er nogal wat Spaans, Nederlands, Frans en Engels voor, met name in de ingezonden stukken.

De redacteur-eigenaar werd bijgestaan door de zakenman Gaspar Monsanto en de onderwijzer José N. Malo. Daarnaast waren er zowel 'exilados' als mensen van het eiland als medewerkers, maar de eerste groep overheerste sterk. De inhoud was allereerst, dat valt van een krant niet anders te verwachten, algemeen van aard met aandacht voor buiten- en binnenlands nieuws. Van dat laatste was het vooral de 'affaire Sassen' en de 'schutterij' die heel kritisch benaderd werden: de krant was bepaald antimilitaristisch. De kolommen van de krant stonden wijd open voor allerlei ingezonden stukken, zowel van persoonlijke als algemene aard.

In de rubriek 'colaboracion' vinden we nogal wat instructieve vervolgseries over 'civilizacion' in het algemeen, over onderwijs en opvoeding, over de geschiedenis van Curaçao, over meteorologie, de middelen van bestaan, de Codigo Penal, lijkverbranding, spiritisme, over Toussiant L'Ouverture, over de grote slavenopstand van 1795 en over de emancipatie. Deze konden heel uitgebreid zijn en gingen met omhaal van woorden uitvoerig op hun onderwerp in. Op deze wijze gaf men het ideaal van de volksopvoeding gestalte. 'Adelante! Sí! Pero con el Cristianismo, único faro en el camino de los pueblos, única estrella de la Humanidad!' (28 X 1871).

Dat het de redacteur daarmee ernst was, bewees wel dat hij naast zijn krant een school Civilisadó oprichtte om kosteloos onderwijs aan min- en onvermogenden te verschaffen, waar onderwijzer J.N. Malo directeur werd. Op 9 mei 1874 had de school 73 leerlingen, van wie er 23 Spaanstalig van huis uit waren. Wij zullen ons tot de letterkunde beperken, want hoewel de redactie die niet in de titel voerde, werd ze wel als een middel om het volk op te voeden beschouwd en gewaardeerd en kreeg ze nogal wat ruimte in het blad, meer dan *The Impulse* zelfs.

A. Bethencourt adverteerde zijn produkten in dialogen, die in die tijd heel populair geweest schijnen te zijn en die ook nu nog geciteerd worden. Daarnaast zien we vanaf het begin dialogen die een humoristisch-kritische kijk gaven op de actualiteit. Van 19 mei 1873 tot en met 30 mei 1874 verscheen een door medewerker 'P' vertaalde, door ene Henri E. Marquand geromantiseerde levensgeschiedenis van de bekende Noordamerikaanse abolitionist *John Brown*, met een opdracht van Victor Hugo. Dit was dan voor het eerst dat een Antilliaans blad een feuilleton opnam, dat men buitenlandse literatuur in de eigen taal vertaalde (beide zouden een lange traditie worden) en dat men zo kritisch over een zo nabij verleden durfde te schrijven (dat is nu nóg geen traditie).

POËZIE

Meer dan *The Impulse* bracht *Civilisadó* de poëtische praktijk. Dat deed het door incidenteel buitenlandse gedichten uit het Frans, Spaans of Engels (al dan niet in het Papiamentu vertaald) op te nemen, maar meer dan poëzie 'van eigen bodem' te plaatsen, die door 'exilados' als Manuel D. Dagnino en M.M. Bermudez Avila op Curaçao geschreven werden of door mensen van het eiland zelf, al is dat laatste moeilijk na te gaan, omdat nagenoeg iedereen zich achter pseudoniemen of initialen verborgen hield.

In de jaargangen vinden we vrij redelijk over de gehele periode verdeeld, maar wel met zekere 'oprispingen van dichterlijke activiteit' en afnemend naar het einde toe, iets meer dan zeventig gedichten, waarvan ruim zeventig procent in het Spaans, ruim twintig procent in het Nederlands en nog twee in het Engels, één in het Frans en Portugees. Wegens de thema's zouden we met Colá Debrot deze dichters eerder tot de 'dichterlijke naturen' dan tot de 'echte' dichters willen rekenen. Het merendeel was gelegenheidspoëzie, waarin een afscheid, dood, verjaardag, huwelijk, vrienden bezongen werden of de vrouw, de liefde, de schoonheid van de Hof van Eden, of een moraliserende beschouwing ten beste werd gegeven.

Zoals de rest van de krant besteedden ook de dichters aandacht aan de 'affaire Sassen' en de 'School di Civilisadó'. Het was ook gelegenheidspoëzie omdat het incidentele produkten waren van auteurs die slechts een of twee keer de pen publiekelijk opnamen. Met één uitzondering, de medewerker 'P' die niet minder dan zeventien gedichten voor zijn rekening nam (en bovendien nog de *De Onpartijdige* publiceerde; maar ook zijn werk is dat van een amateur.

Op een eigenaardigheid, die trouwens karakteristiek is voor die tijd (en ook nu nog voorkomt), wil ik nog wijzen. Eind 1871 werd er ingewikkelde poëtische ruzie uitgevochten, waarvan ik de achtergrond niet kon achterhalen. Wekelijks reageerde men op elkaar en schold de andere in dichtvorm uit. Dat was niets bijzonders, want het kwam eerder en feller in *De Curaçaosche Courant* voor. Maar het grappige was dat men dat deze keer in twee kranten en in diverse talen tegelijk deed. Schreef 'Juancho' op 16 september 1871 in de *Civilisadó* in het Spaans, in *De Onpartijdige* reageerde 'Eén uit naam van velen' in het Nederlands, waarop 'Populis' weer in het Spaans reageerde, beurtelings in de *Civilisadó* en in *De Onpartijdige*, waarop door enkele anderen in beide kranten in het Nederlands gereageerd werd... Het is een bewijs dat men zich in meer talen bewoog en gewend was meer dan een krant te lezen. Einde 1873 komen we nogmaals zo'n langdurige poëtische pennestrijd tegen. Deze gedichten concretiseerden, niet wat de persoonlijke ruzies die werden uitgevochten betreft, maar wel in andere idealen van opvoeding.

BESCHAVING

Toch bleek ook dit blad theoretisch sterker dan in de praktijk. Op 30 september 1871 schreef ene 'Foi' een stuk onder de titel 'A los escritores', waarop een week later zeer instemmend werd gereageerd. In deze roerige en corrupte tijden wil men het oprechte woord monddood maken, maar een eerlijk auteur kan juist oprecht en consciëntieus, "...asistir a los consejos de Diós y a las conversaciones de su providencia..."

De reactie die een week later volgde, spitste het algemene artikel toe op voorbeelden uit de letterkunde, zoals Bryson, Shakespeare, Milton, Breton de los Herreros, Morantin Larra...

In 1871 was het nieuwe Teatro Naar geopend, waar amateurs met veel succes optraden. Dat ondervond ruime aandacht van de eveneens nog jonge krant. Specifiek heeft een groot aantal artikelen over toneel betrekking op de opvattingen die 'Americano' en Manuel M. Dagnino (beiden exilidos) ten aanzien van de functie van dat genre koesterden, waarvan de belangrijkste het beschavende was. De Venezolaan Bermudez schreef onder het pseudoniem Americano over 'Teatro de Curaçao', 'No hay duda de que el teatro es la páuta que marca las rayas de civilización que ha alcanzado una sociedad... El teatro es una escuala de instrucción..." (12 VIII 1871).

Manuel Dagnino wijdde niet minder dan tien artikelen aan het 'Teatro' in het algemeen en zijn geschiedenis (7 X 1871- 30 III 1872), waarvan ik slechts citeer: "el Teatro sirviende de palanca a la civilazación, como un vehículo para hacer circular los nobles sentimientos sobre Diós y la patria, sobre la moral que enseña, y la dulce poesía que magnifica y encanta". (7 X 1871)

"El Teatro que ni es un *espejo* ni un *pasatiempo*, tiene que ser una *escuela*, una *enseñanza*, sino quiere aspirar a ser un *verganzoso cómplice*: y al ser una *escuela*, tiene que aceptar el gran papel de *civilizar*, para ocupar el rango de una institución social benéfica y hasta necesaria". (6 I 1872)

Het toneel als hefboom, als barometer... de beelden zijn welsprekend en de macht die men het medium toedacht was groot.

KRITIEK

Door zijn kritische toon moest het blad nogal wat kritiek, ook officiële van de gouverneur, verduren. Dat is niet het ergste voor een blad, wel wordt het benauwd als men dan ook daadwerkelijk zijn abonnement opzegde, zoals de bisschop uit protest deed en met hem drie kwart van de lezers in de eerste zes maanden van 1874. Als dan de wel trouwe abonnees nog herhaaldelijk om betaling moeten worden gemaand, zelfs zodanig dat het blad maar één keer in de maand uitkwam in plaats van wekelijks (januari 1874), dan zien we dat er bepaald wel organisatorische problemen waren, die versterkt werden doordat subsidie voor de school geweigerd werd.

Toch schijnt het blad veel gelezen te zijn, door mensen uit alle maatschappelijke groeperingen. John de Pool oordeelde in 1935 over het blad, ik citeer de vertaling van 1961, dat het zulk een belangrijke taak vervulde, dat het alleen met *La Union* (1922→) kon worden vergeleken, waarbij *Civilisadó* er zich op kon beroemen dat het geen orgaan van een bepaalde groep geweest is in een tijd heeft moeten werken, dat de welstand gering en het algemeen levenspeil laag was. Die vervulde taak was volgens hem het brengen van 'civilisacion' aan een volk dat net een paar honderd jaar slavernij achter de rug had en nog in een zeer zwakke economische positie verkeerde.

Dat was de mening van iemand die na een halve eeuw terugkeek, wat is het standpunt nu? In onze literatuur-overzichten werd het blad vele keren genoemd in positieve zin, met de hoofdkarakterisering dat het blad een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de emancipatie van het Papiamentu. Eva Abraham-Van der Mark sprak in haar aan de *Civilisadó* gewijde UNA-cahier nummer 33, juni 1990, evenwel van 'een mislukt beschavingsoffensief', als het gevolg van innerlijke onrealistische zwakte en uiterlijke tegenwerking, want, "Alleen indien het streven van Civilisadó de goedkeuring van de lokale machthebbers had gekregen, had het een kans van slagen gehad (...) De redactieleden waren in de eerste plaats idealisten met een blind geloof in onderwijs en opvoeding. Zij meenden dat de hogere strata door middel van redelijke argumenten er toe konden worden gebracht hun vooroordeel en eigen belang op te geven en dat vervolgens, wanneer de lagere groepen het juiste onderwijs zouden hebben ontvangen, vanzelf een betere samenleving zou ontstaan".

CIVILISADÓ.

COURANT DI PUEBLO.

ÓRDEN— TRABAUW— INSTRUCCION:— PROGRESO.

Prys di e courant aki ta f8.— pa anja. Pa seis loena f4.— Pa trees loena f2.— Oen noember so tá koosta djeseis cens.—
Meeste paga trees loena adelantá.—
Prys di anuncio ta djees cens pa kada regel; ma pa di doos i di trees ponemeentoe sienkoe cens so.—
E courant aki ta sali Djasabra atardi.—

Artikelnan mandá pa pone adeen meeste ta entregá na soe Editor promé koe Djarasoon.—
Prys di artikelnan koe no poor ta poné por nada, ta segoen convenio.—
Pa letter grandi i figura ta paga segoen locga koe nan ta toema.—
No ta deboolbe ningoen manuscrito, ni di artikel koe no a bini deen courant: lo kima e últimonan aï.—

No. 9. CORSOUW, DIA 30 DI AUGUSTUS 1873. ANJA III.

NA NOOS SUSCRITORNAN I NOOS AGEENTENAN, koe tien kweenta bieeuw di paga, noos ta pidi di bin hasi ëesaï mas lihé posible, i di no loebida ki destino e fondonan tien koe ta werde ricibí di nan.

Oen poko mas boon boluntad auto!

COLABORACION.

JOHN BROWN
PA
HENRI E. MARQUAND.

na e mohé koe ánimo aï ni oen [solo instante, a koompania e moorto, koe nan a diribi oen be na e pueblo chikitoe di North Elba, oenda, segoen deseo di e ajusticiado, oen ceremonia fúnebro simple tabatien loega.

Mayor (*) di Boston — gloria na e digno homber aï!— a ofrece di ricibi cadáver di JOHN BROWN koe toer honoornan koe heende tien keestoembra di deena na moortonan ilustre; Señora BROWN a gradicié, ma, seguiendo ficelmeente último instruccionnan di soe mari, eel a neenga pa hasi di mínimo demonstracion.

Asina a perece riba oen cadalso virginiano, na edad di 59 anja, 6 loena i 23 dia, oen di e hombernan di mas grandi i di mas virtuoso

koe excepcion di e di Bautistanan [*], toer e *ministronan a opone nan na ceaï.* E ministronan aï tabata soorto di oesnan koe JOHNB ROWN tabata konoce masja boon.

Na stad Portland, kasi toer personanan respetable, homber i mohé, tabata kamna na kaja koe oen rouwband na nan braza o na nan soombré. Na Montréal, na Québec, na Toronto (Canada), nan a hasi misa po na oen grandi número di capilla. Na Manchester, na New Hampshire (Estados Unidos) pueblo tabata kié bati klok di moorto na stadhuis, kontra di goestoe di Mayor i autoridadnan.

Meetinguan di New York tabata extremamente numeroso. Kerkinan presbiteriano, pu-

= door Nel Casimiri =

Kinderboek

Babysitters Club

WAT IS EEN goed kinderboek, wat is een goed jeugdboek? De meningen daarover lopen nog weleens uiteen, zeker de meningen van de kopers, de ouders, en de meningen van de lezers, de kinderen. Taal, stijl, originaliteit, verhaalopbouw, kinderen lappen het aan hun laars, zolang het verhaal maar naar hun smaak is. En kinderen zijn vaak zeer conservatief. Ze willen zeker weten dat een verhaal naar hun smaak is. En een verzekering daartoe is het kiezen voor een boek in een bepaalde serie.

Als je een boek uit een serie hebt gelezen, weet je ongeveer wat je van volgende boeken uit zo'n reeks kunt verwachten. Dat geeft zekerheid. Met zo'n boek val je je nooit een buil.

Kies je een boek van *Arendsoog*, dan weet je dat het over cowboys en indianen gaat en dat het spannend zal zijn. Boeken over de *Wildhof* zijn romantisch, boeken over de *Kameleon* zijn spannend en je kunt er ook om lachen, boeken over de *Nieuwe Hardy's* zijn spannend, en over *De Vijf* (Julian, Dick, George, Annie en de hond) ook. De serie over de *Babysittersclub* is niet spannend, maar leuk en gezellig. Het gaat over een groepje meisjes tussen de twaalf en veertien jaar dat graag op kleine kinderen past. Ze beleven grappige, droevige en leuke dingen van alledag, dingen die iedereen zou kunnen beleven. En dat is de kracht van zo'n boek. Nu worden in deze serie de meisjes wel telkens wat ouder, wat dat betreft nemen ze toch een aparte plaats in. De *Kameleon*-jongens Hielke en Sietse die met hun boot op de Friese meren varen, hebben al bijna veertig jaar dezelfde leeftijd, *Arendsoog* veroudert nooit en de Engelse kinderen van *De Vijf* zijn denk ik, ook zeker al veertig jaar niet ouder geworden. In nieuwe drukken worden de te gedateerde stukken eruit gehaald of vervangen en gemoderniseerd.

NIETS VERANDERD

Frank en Joe met hun tante Gertrude uit de *Nieuwe Hardy's* leerden we voor het eerst kennen in het begin van de zeventiger jaren. En wie ze nu tegenkomt in de nieuwe druk, herkent ze meteen. Ze zijn niets veranderd, geen dag ouder geworden. Hun avonturen zijn nu net zo spannend voor de jongelui van nu als ze twintig jaar geleden waren voor de jongelui van toen. Alleen zijn die nu zelf vader en moeder geworden en raden hun kind boeken aan van Thea Beckman, van Guus Kuyer en van Jan Terlouw of Evert Hartman. Dat zijn goede boeken, betere boeken dan de eindeloos herhaalde formule van bijvoorbeeld de Babysitters. Maar in die boeken kom je voor verrassingen te staan, die boeken lopen niet altijd af, zoals je graag zou willen, daar moet je soms om huilen of kun je niet van slapen. Die boeken zijn heerlijk om te lezen, maar soms heb je liever gewoon de *Babysittersclub*. Zeker voor kinderen die erg veel lezen is zo'n serie met leesvoer heerlijk. Het zijn namelijk boeken die nooit uitkomen. Steeds weer kun je nieuwe dingen beleven in bijna hetzelfde boek. Van de *Babysittersclub* zijn al meer dan veertig delen verschenen. De *Kameleon* zal daar niet voor onder doen.

Dit soort boeken maakt het lezen makkelijk, maakt dat het geen (in)spanning kost, maar bevordert wel degelijk het taalgevoel. Ze leren beter en makkelijker lezen. En dan om de zoveel boeken een ander, nieuw boek, tussendoor, laat dat boek beter smaken. Vergelijk het met maaltijden: na de tanmelijk saaie en eentonige maaltijden thuis is het heerlijk eens naar een restaurant te gaan. Maar als je alleen maar elke dag weer in restaurant eet, baal je daarvan, en snak je naar een 'thuis'maaltijd. Kinderen zijn behoudend, ze willen het nieuwe met kleine brokjes tegelijk ontdekken. Daarom heeft dit soort formulereeksen een eigen bestaansrecht en is het voor kinderen juist goed dat er naast de 'goede' boeken ook dergelijke reeksen leesvoer bestaan.

Ann M.Martin, Babysittersclub Gertie heeft een reuze idee. Deltas. Belgie, 1991.

Vandorp - Eddine n.v.
Altijd bij U in de buurt.
Schottegatweg Oost 185
Winkelcentrum Promenade
OTRABANDA
Roodeweg 13
PUNDA
Breedestraat
HATO
PRINCESS BEACH HOTEL
VAN DER VALK PLAZA HOTEL
HOLIDAY BEACH HOTEL
CARIBBEAN HOTEL
SEALION
VANDORP-EDDINE N.V.
speelgoed - souveniers - kantoorbehoeften - boeken - tijdschriften - platen - kaarten - cosmetica - snoepgoed - zegels - sigaretten - pockets.
net even............iets beter

CUROIL